

Hyväksikäytön kirjo

Policy brief ihmiskaupan viimeisimmistä trendeistä ja toimintatavoista

ANNIINA JOKINEN & ANNA-GRETA PEKKARINEN

Tämä policy brief kokoaa yhteen keskeisimmät havainnot Anna-Greta Pekkarisen ja Anniina Jokisen toimittamasta raportista "Hyväksikäytön kirjo – ihmiskaupan kehitys ja toimintatavat Suomessa, Latviassa, Virossa, Puolassa ja Ukrainassa".

Lähtökohdat

IHMISKAUPAN TAUSTAMOTIIVINA ON mahdollisuus ansaita rahaa. Rikollisten toimijoiden lisäksi myös legitiimit toimijat ja yritykset voivat hyötyä ihmiskaupasta.

IHMISKAUPPA ON SUKUPUOLITTUNUT ILMIÖ. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhrin ovat pääasiassa naisia ja tyttöjä, kun taas monet tunnustetuista työperäisen ihmiskaupan uhreista ovat miehiä.

YLEENSÄ IHMISKAUPPAAN LIITTYY erilaisia kustannuksia prosessin jokaisessa vaiheessa: rekrytoinnissa, kuljetuksessa ja hyväksikäytössä. Nämä kustannukset jäävät usein uhrin maksettaviksi, ja niitä voidaan peitellä ja kasvattaa niin, että uhri velkaantuu pahoin, mikä tekee hänestä yhä alttiimman hyväksikäytölle.

Määritelmät

TYÖPERÄISELLÄ IHMISKAUPALLA TARKOITETAAN henkilön työvoiman vakavaa hyväksikäyttöä taloudellisen hyödyn saamiseksi. Tyypillisesti työperäisen ihmiskaupan uhrin joutuvat tekemään pitkiä työpäiviä pienellä palkalla tai ilman palkkaa. Heitä voidaan esimerkiksi uhkailla, saattaa velkasuhteeseen ja/tai heidän liikkumisvapautaan voidaan rajoittaa.

SEKSUAALISEEN HYVÄKSİKÄYTTÖÖN LIITTYVÄ IHMISKAUPPA voi olla henkilön pakottamista prostituutioon, henkilön hyväksikäyttöä seksiteollisuudessa tai hänen alistamistaan muunlaiselle seksuaaliselle hyväksikäytölle.

#ELECT THB

Enhanced Law Enforcement Cooperation and Training on Trafficking in Human Beings

ELECT THB -HANKKEEN (Enhanced Law Enforcement Cooperation and Training on Trafficking in Human Beings) tavoitteena on tehostaa seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja työperäiseen hyväksikäyttöön tähtäävän ihmiskaupan tunnistamista ja tutkintaa sekä parantaa lainvalvontaviranomaisten ja muiden keskeisten toimijoiden välistä yhteistyötä ihmiskaupan torjumiseksi Virossa, Latviassa ja Suomessa.

TÄMÄN JULKAISUN on rahoittanut Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden rahaston poliisiyhteistyötä, rikollisuuden ehkäisemistä ja torjumista sekä kriisinhallintaa koskeva rahoitusväline sopimusnumerolla 101021497.

JULKAISUN SISÄLTÖ edustaa vain kirjoittajien näkemyksiä ja on yksin heidän vastuullaan. Euroopan komissio ei vastaa millään tavoin sen sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

Työperäinen ihmiskauppa

REKRYTOINTIIN LIITTYVÄ HYVÄSIKÄYTTÖ

on yksi työvoiman hyväksikäytön ja ihmiskaupan keskeisistä riskitekijöistä. Se pitää sisälleen kohtuuttomien tai tekaistujen maksujen perimistä työpaikan saamisesta, matkustusasiakirjoista, "palvelumaksuista" jne. Tämän seurauksena työntekijä voi velkaantua ja olla alttiimpi muullekin hyväksikäytölle.

TURVAPAIKANHAKIJAT JA PAPERITTOMAT

maahanmuuttajat saattavat tuntea, että heidän on hyväksyttävä työtarjouksia huonoilla ehdoilla. Paperittomat maahanmuuttajat ovat usein haluttomia ilmoittamaan edes vakavasta hyväksikäytöstä, jos tämä voi johtaa heidän karkottamiseensa maasta.

SOSIAALISESTI MARGINALISOIDUT HENKILÖT,

kuten kodittomat, päihderiippuvuudesta kärsivät tai äskettäin vankilasta vapautuneet, voivat joutua sellaisten hyväksikäyttäjien kohteeksi, jotka hyödyntävät uhrien psykologista tai sosioekonomista haavoittuvuutta.

KOTITALOUSTYÖHÖN LIITTYVÄ HYVÄSIKÄYTTÖ

aiheuttaa erityisiä riskejä, koska se on viranomaisilta ja suurelta yleisöltä piilossa olevaa työtä ja monissa maissa osa epävirallista taloutta.

IHMISKAUPPIAILLA JA HYVÄSIKÄYTTÄJILLÄ

on erilaisia järjestelyjä ja liiketoimintarakenteita, joiden avulla he piilottavat laittoman toimintansa sekä kiertävät veroja ja sosiaaliturvamaksuja voittojensa maksimoimiseksi.

Näitä ovat:

VILPILLISET TYÖNTEKIJÖIDEN LÄHET-

TÄMISTÄ ulkomaille koskevat järjestelyt: joustavan työvoiman palkkaaminen niin, että työntekijöille maksetaan alipalkkaa lähtömaan alemman palkkatason mukaisesti.

PAKKO- TAI NÄENNÄISYRITTÄJYYS:

tilanne, jossa työehdot muistuttavat työsuhdetta, mutta työntekijä on paperilla itsenäinen ammatinharjoittaja ja vastaa itsenäiseen ammatinharjoittamiseen liittyvistä riskeistä ja velvoitteista, kun taas työnantaja pystyy leikkaamaan kustannuksia.

ALIHANKINTAJÄRJESTELYT JA POSTI-

LAATIKKOYRITYSTEN käyttö: tällaisten järjestelyjen avulla esimerkiksi salataan kolmansista maista tulevien työoikeudettomien maahanmuuttajien työsuhte palkkaamalla heidät toiseen (yleensä EU-) maahan johtavan alihankintaketjun kautta.

MAKSUHUIJAUKSET, KUTEN PALKAN

takaisinmaksu: työntekijöille maksetaan kuukausittain kaikkien standardien mukaisesti, mutta heidän täytyy maksaa osa palkasta takaisin käteisenä tai heiltä vaaditaan liian suuria maksuja asumisesta, kuljetuksista, työkaluista, työvälineistä jne.

MUUT TYÖVOIMAN HYVÄSIKÄYTTÖÖN

liittyvät järjestelyt / rikokset, kuten rahanpesu, kirjanpito-rikokset, asiakirjojen väärentäminen, lahjonta ja kiskonta.

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa

VAIKKA TYÖPERÄISEN IHMISKAUPAN ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan toimintatavat eroavat toisistaan, niillä on myös monia yhtäläisyyksiä.

UHRIEN REKRYTOINTI TAPAHTUU pääasiassa verkossa. Ne, jotka etsivät työmahdollisuuksia seksialalta, rekrytoidaan usein katteetomilla lupauksilla: saavuttuaan vieraaseen maahan ilman rahaa tai paikallisia verkostoja heitä odottaakin paljon sovittua huonommat olosuhteet, ja he joutuvat hyväksikäytön uhreiksi.

MYÖS VERKOSSA TAPAHTUVA hyväksikäyttö on yhä yleisempää. Ihmiskaupan uhrien palveluita mainostavat ilmoitukset julkaistaan usein samoilla sivustoilla kuin seksipalveluja myyvien henkilöiden ilmoitukset, minkä vuoksi ihmiskauppaan liittyvien ilmoitusten havaitseminen voi olla viranomaisille haastavaa. Seksuaalisen materiaalin suora verkkolähetys (striimaus) aiheuttaa samankaltaisia ongelmia, koska voi olla vaikea tietää, tekeekö henkilö sitä vapaaehtoisesti.

PAKKOAVIOLIITOLLA TARKOITETAAN TILANNETTA, jossa avioliitto solmitaan ilman toisen tai molempien osapuolten vapaata ja täyttä suostumusta, tai jossa toinen tai kumpikaan puoliso ei voi erota liitosta. Pakkoavioliiton uhrit ovat yleensä riippuvaisia puolisoitaan rahan, asunnon, ruoan ja oleskeluluvan takia. He voivat myös kohdata monenlaista hyväksikäyttöä seksuaalisesta hyväksikäytöstä pakkotyöhön ja kotiorjuuteen.

Keskeisiä ominaisuuksia:

LAPSET JA NUORET ovat alttiita seksuaaliselle hyväksikäytölle sekä rikollisessa toiminnassa ja kerjäämisessä hyväksikäytölle. Lapset, jotka ovat karanneet kotoa, sijaishuollosta tai laitoksesta elins. hatkaajat ovat erityisesti vaarassa.

NIIN SANOTTUA LOVERBOY-MENETELMÄÄ käytetään yleisesti. Se viittaa käytäntöön, jossa tyypillisesti miespuolinen tekijä viettelee nuoria, haavoittuvia tyttöjä ja poikia teeskentelemällä olevansa romanttisesti kiinnostunut heistä ja lopulta alistaa heidät hyväksikäytölle.

IHMISKAUPPIAAT KÄYTTÄVÄT USEIN psykologista pakottamista ja traumasi-dettä kontrolloidakseen uhrejaan monimutkaisilla, vaikeasti havaittavilla tavoilla, kuten eristämällä, uhkailemalla ja nöyryyttämällä ja toisaalta satunnaisilla ystävällisyyden osoituksilla uhria kohtaan.

IHMISKAUPAN UHREJA VOIDAAN käyttää hyväksi monin tavoin: seksuaalisen hyväksikäytön uhrit voidaan esimerkiksi pakottaa allekirjoittamaan asiakirjoja vilpillisen yrityksen perustamiseksi sekä lainojen tai luottokorttien saamiseksi tai hakemaan etuuksia, joita tekijät sitten käyttävät rikollisen toimintansa rahoittamiseen.

MAAILMANLAAJUISET TAPAHTUMAT:

COVID-19-pandemia ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan

VUODESTA 2014 VUOTEEN 2022 ASTI, jolloin täysimittainen hyökkäys alkoi, ukrainalaisia miehiä, naisia ja lapsia on käytetty hyväksi ja kaupattu Ukrainan sisällä ja yli rajojen seksuaalista hyväksikäyttöä varten sekä esimerkiksi rakennusalalla, teollisuudessa ja maataloudessa teetettävään pakkotyöhön.

HUHTIKUUHUN 2023 MENNESSÄ yli viisi miljoonaa ukrainalaista pakolaista oli rekisteröity tilapäisen suojelun tai vastaavan suojelun piiriin Euroopassa. EU:n tilapäisen suojelun direktiivi ja ihmiskaupan vastaiset toimet kohde-maissa ovat voineet pienentää pakolaisten hyväksikäytön riskiä.

UKRAINALAISTEN PAKOLAISTEN HYVÄKSİKÄYTTÖÄ tai ihmiskauppaa ei ole tässä vaiheessa havaittu laajemmin, mutta hyväksikäytön riski on edelleen suuri.

COVID-19-PANDEMIAN YHTEYDESSÄ MATKUSTUSRAJOITUKSET hidas-tivat ihmisten liikkumista rajojen yli, mikä on saattanut lisätä paikallisten ja maassa jo asuvien maahanmuuttajien hyväksikäyttöä.

MAAILMANLAAJUISESTI SEKSUAALISEEN HYVÄKSİKÄYTTÖÖN liittyvän ihmiskaupan tunnistettujen uhrien lukumäärän väheneminen voi viitata sek-suaalisen hyväksikäytön vähenemiseen, mutta todennäköisempää lienee se, että hyväksikäyttö on siirtynyt pois näkyvistä ja entistä turvattomampiin paikkoihin, mikä myös vaikeuttaa sen ilmituloa.

TYÖSUOJELUTARKASTUSKÄYNTEJÄ TEHTIIN SULKUTOIMIEN aikana vä-hemmän. Monet yritykset kärsivät taloudellisesti ja joutuivat lomauttamaan työntekijöitään. Jotkut työntekijät joutuivat etsimään tulonlähteitä muualta, kun taas toiset vaaransivat terveytensä työskentelemällä vuorovaikutukses-sa muiden ihmisten kanssa pandemian aikana.

Katse tulevaisuuteen

COVID-19-PANDEMIALLA JA VENÄJÄN hyökkäyksellä Uk-rainaan on ollut kauaskantoisia vaikutuksia maailmantalouteen sekä ihmis- ja tavaravirtoihin. Maailmanlaajuisesti ja Euroopassa monet ihmiset ovat entistä alttiimpia ihmiskaupalle ja hyväksikäytölle inflaation, työtömyyden ja konfliktien vuoksi.

ON RATKAISEVAN TÄRKEÄÄ pitää silmällä ihmiskauppioiden, välittäjien ja yritysten toiminta-tapoja. Osa yrityksistä saattaa kriisien seurauksena todennäköisemmin turvautua laittomiin keinoihin ja hyväksikäyttöön kasvattaakseen voittoaan ja vähentääkseen kustannuksiaan.

Keskeiset suositukset poliittisille päättäjille

☑ **Varmistetaan, että lainvalvontaviranomaisilla on riittävät resurssit ja osaaminen tutkia ihmiskauppatapauksia** ja nostaa niistä syytteitä kohtuullisessa ajassa. Resursseja tulisi turvata myös eri viranomaisten väliseen yhteistyöhön, jolla parannetaan viranomaisten valmiuksia tunnistaa uusia ihmiskaupan trendejä ja toimintatapoja.

☑ **Varmistetaan, että lainvalvontaviranomaisilla on koulutusta ihmiskaupan dynamiikasta, pakottavasta kontrollista ja traumasiteistä** sekä näyttöön perustuvista uhrilähtöisistä kuulustelutavoista.

☑ **Varmistetaan, että ihmiskaupan uhreilla on mahdollisuus saada apua ja oikeutta.** Tähän voi sisältyä esimerkiksi mahdollisuus hakea ja saada harkinta-aika, oleskelulupa, oikeusapua ja oikeussuojakeinoja sekä mahdollisuus hakea reilua työtä.